

Факультет податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра адміністрування податків

ДОВІДКА
про перевірку кваліфікаційної роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Кочубей Богдан Олексійович

Курс/група _____ ОММ-24-1 _____

Тема кваліфікаційної роботи

Вплив BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) на транснаціональні корпорації

П.І.Б. наукового керівника

Іванишина О. С.

Дата захисту: 05.02.2026

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 92,69 %.
Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень (посилання, цитування) і неправомірних запозичень (пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 7,31 %, цитат 1,07 %.

Завідувач кафедри
адміністрування податків

О. С. ІВАНИШИНА

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра адміністрування податків

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Вплив BEPS (Base Erosion and Profit Shifting)
на транснаціональні корпорації»

Здобувача вищої освіти
(магістерського) рівня
II курсу, ОММ-24-1 групи,
спеціальність 071 «Облік і
оподаткування»
освітньо-професійна програма
«Міжнародне оподаткування»

підпис

Кочубей
Богдан Олексійович

Науковий керівник

підпис

Іванишина О.С., к.е.н.,
доцент

Гарант освітньо-професійної
програми

підпис

Лекарь С. І., д.ю.н.,
професор

Допущено до захисту за рішенням
кафедри _____ протокол від
20.01.26 № 7

підпис

Іванишина О.С., к.е.н.,
доцент

Реєстрація № 5

20.01.26

(дата)

Нашу

(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

до захисту

(до захисту, на доопрацювання)

20.01.26

(дата)

Нашу

(підпис)

Результат захисту

70/С

(оцінка)

05.02.26

(дата)

[підпис]

(підпис)

Голова комісії:

[підпис]

(підпис)

Нашур І.М.

(ініціали, ПІБ)

Члени комісії:

[підпис]

(підпис)

Масарь С.Г.

(ініціали, ПІБ)

[підпис]

(підпис)

Гавришина О.С.

(ініціали, ПІБ)

Гозакенко Ю.Г.

(ініціали, ПІБ)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, ПІБ
ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НАУКОВИМ КЕРІВНИКОМ				
1. Зміст роботи (наукова і практична значимість роботи, її наукова новизна, глибина дослідження, здатність екстраполяції теоретичних висновків до практичних ситуацій, наявність сильних і слабких сторін, логічність та послідовність викладення матеріалу тощо)	від 0 до 30	20		
2. Рівень підготовки здобувача (володіння професійною термінологією, вміння здійснювати аналіз, приймати рішення, вносити пропозиції тощо)	від 0 до 10	6		
3. Ставлення здобувача до виконуваної роботи (дотримання календарного плану, урахування пропозицій і зауважень наукового керівника, оформлення роботи тощо)	від 0 до 10	9		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	35		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	9		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	21		
4. Апробація (участь у конференціях, публікація статті)	від 0 до 10	0		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	35		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	70		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
70	4	C	05.02.2025	Голова комісії: С.Г. Федорук Член комісії: О.С. Жанишвілі Член комісії: Ю.П. Жованко Секретар: І.М. Кашура

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра адміністрування податків
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Міжнародне оподаткування»

Затверджую

Завідувач кафедри

 Іванишина О.С.

**Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувача вищої освіти
Кочубей Богдана Олексійовича**

1.Тема кваліфікаційної роботи **«Вплив BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) на транснаціональні корпорації»**

2.Затверджена наказом в.о. ректора ДПУ від «02» грудня 2024 №1794.

3. Строк здачі закінченої роботи – 22.12.2025 року.

4. Цільова установка

Метою кваліфікаційної роботи є комплексний аналіз глобальних тенденцій оподаткування транснаціональних корпорацій до та після впровадження ініціативи BEPS, оцінка її фіскальних наслідків для ТНК, та розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення податкової політики України в контексті міжнародної податкової реформи.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації міжнародної податкової політики ОЕСР/G20 в частині протидії розмиванню податкової бази.

Предметом дослідження є фіскальні та фінансові відносини, що виникають між транснаціональними корпораціями та національними податковими системами внаслідок впровадження ініціативи BEPS.

5. Вихідні дані до роботи - офіційні дані МФУ, ДПСУ, Директиви й рекомендації інституцій ЄС, План дій BEPS, публікації ОЕСР/G20 щодо Base Erosion and Profit Shifting, аналітичні звіти ЄС, монографії та наукові статті українських вчених в сфері агресивного податкового планування.

6. Перелік графічного матеріалу – 11 таблиці, 2 додатки.

7. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні основи ініціативи BEPS та її впливу на транснаціональні корпорації

1.1. Сутність і причини виникнення BEPS (Base Erosion and Profit Shifting)

1.2. Ініціатива OECD щодо протидії BEPS: структура та ключові напрямки

1.3. Роль глобальної мінімальної ставки податку (Pillar One і Pillar Two) у зменшенні масштабу BEPS

РОЗДІЛ 2. Аналіз впливу BEPS на діяльність транснаціональних корпорацій у світі економіки

2.1. Глобальні тенденції податкового планування транснаціональних корпорацій впровадження BEPS

2.2. Фіскальні та фінансові наслідки реалізації ініціативи BEPS для ТНК

2.3. Вплив BEPS на фінансові потоки та інвестиційну діяльність ТНК

РОЗДІЛ 3. Імплементация стандартів BEPS в Україні та перспективи для транснаціонального бізнесу

3.1. Участь України в інклюзивній програмі BEPS та імплементация ключових стандартів

3.2. Вплив імплементации BEPS на діяльність транснаціональних корпорацій та інвестиційні потоки в Україні

3.3. Проблеми імплементации BEPS в Україні та напрями вдосконалення податкової політики

8. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	31.10.2024	31.10.2024
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання її керівнику	30.04.2025	30.04.2025
3.	Підготовка другого розділу роботи та подання її керівнику	01.09.2025	01.09.2025
4.	Підготовка третього розділу роботи та подання її керівнику	14.11.2025	14.11.2025
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	22.12.2025	22.12.2025
6.	Отримання відгуку керівника роботи	29.12.2025	29.12.2025
7.	Отримання відгуку з підприємства (зовнішньої рецензії)	15.01.20026	15.01.20026
8.	Попередній захист роботи	20.01.2026	20.01.2026
9.	Допуск роботи зав. кафедри до захисту	23.01.2026	23.01.2026
10.	Захист роботи	05.02.2026	05.02.2026

Дата видачі завдання «05» листопада 2025
Науковий керівник кваліфікаційної роботи

Гарант освітньо-професійної програми

Завдання до виконання отримав
здобувач вищої освіти

(підпис)

Іванишина О.С..
(прізвище, ініціали)

(підпис)

Лекар С. І.
(прізвище, ініціали)

(підпис)

Кочубей Б.О.
(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІНІЦІАТИВИ BEPS ТА ЇЇ ВПЛИВУ НА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ	
1.1. Сутність і причини виникнення BEPS (Base Erosion and Profit Shifting)	11
1.2. Ініціатива OECD щодо протидії BEPS: структура та ключові напрямки	14
1.3. Роль глобальної мінімальної ставки податку (Pillar One і Pillar Two) у зменшенні масштабів BEPS	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ BEPS НА ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	
2.1. Глобальні тенденції податкового планування транснаціональних корпорацій до впровадження BEPS	23
2.2. Фіскальні та фінансові наслідки реалізації ініціативи BEPS для ТНК	29
2.3. Вплив BEPS на фінансові потоки та інвестиційну діяльність ТНК	37
РОЗДІЛ 3. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТАНДАРТІВ BEPS В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО БІЗНЕСУ	
3.1. Участь України в інклюзивній програмі BEPS та імплементація ключових стандартів	40
3.2. Вплив імплементації BEPS на діяльність транснаціональних корпорацій та інвестиційні потоки в Україні	44
3.3. Проблеми імплементації BEPS в Україні та напрями вдосконалення податкової політики	49
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ВРУ – Верховна Рада України

КМУ – Кабінет Міністрів України

ДПСУ – Державна податкова служба України

МФУ – Міністерство фінансів України

ЕК (*European Commission*)– Європейська Комісія

ЄС (*European Union*)– Європейський Союз

МВФ (*International Monetary Fund, IMF*) – Міжнародний валютний фонд

ОЕСР(*OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development*) – Організація економічного співробітництва та розвитку

ПДВ – податок на додану вартість (*VAT – Value Added Tax*)

CIT(*Corporate Income Tax*) – податок на прибуток підприємств

KIK (*CFC – Controlled Foreign Companies*)– контрольовані іноземні компанії

ТНК (*MNEs – Multinational Enterprises*)– транснаціональні корпорації

ТЦ (*Transfer Pricing*) – трансфертне ціноутворення

CbCR – Country-by-Country Reporting

BEPS – Base Erosion and Profit Shifting

GloBE Rules –Global Anti-Base Erosion Rules

QDMTT – Qualified Domestic Minimum Top-up Tax

IIR –Income Inclusion Rule

UTPR – Undertaxed Payments Rule

STTR – Subject-to-Tax Rule

ВСТУП

Актуальність дослідження. Глобалізація економічних процесів та безпрецедентна цифровізація бізнесу, що призвела до високої мобільності капіталу та прибутків, створили суттєві виклики для національних податкових систем. До 2013 року, як свідчать дані ОЕСР та МВФ, агресивне податкове планування (діла - АПП) транснаціональних корпорацій (ТНК), що реалізовувалося через механізми interest stripping, використання офшорних юрисдикцій та переміщення нематеріальних активів (ІР-холдинги), призводило до щорічних втрат державних бюджетів у розмірі \$100-240\$ млрд доларів США. Ця ситуація спричинила системну кризу міжнародного оподаткування.

Започаткований ОЕСР та G20 Проєкт протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутку з-під оподаткування та його еволюція до GloBE Rules (Pillar Two) стали докорінною відповіддю на ці виклики. Сьогодні BEPS не лише трансформує глобальну податкову архітектуру, встановлюючи глобальний мінімальний податок (15%), але й вимагає від кожної країни, включаючи Україну, глибокої адаптації національного законодавства [30].

Для України, яка активно імплементує стандарти BEPS (зокрема, правила КІК та ТЦУ) та прагне інтеграції до ЄС, критично важливим є не лише юридичне впровадження цих норм, але й наукове обґрунтування фіскальних наслідків BEPS для ТНК та стратегічне вдосконалення податкової політики. Необхідність мінімізації ризиків неправомірного переміщення капіталу, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення, підтверджує високу актуальність обраної теми дослідження.

Стан та ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. В останні роки науковці приділяють значну увагу трансформації податкових систем у контексті цифровізації економіки та впровадження міжнародних ініціатив, таких як BEPS і BEPS 2.0. Досліджується ефективне оподаткування транснаціональних корпорацій та справедливий розподіл податкових прав між країнами.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексний аналіз глобальних тенденцій оподаткування транснаціональних корпорацій до та після впровадження ініціативи BEPS, оцінка її фіскальних наслідків для ТНК, та розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення податкової політики України в контексті міжнародної податкової реформи.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

– Охарактеризувати основні механізми агресивного податкового планування ТНК (interest stripping, IP-холдинги) та кількісно оцінити фіскальні втрати державних бюджетів до ініціативи BEPS.

– Проаналізувати фіскальні та фінансові наслідки реалізації BEPS 1.0 та GloBE Rules (Pillar Two) для ТНК, включаючи зростання ефективної ставки податку (ETP) та застосування механізмів IIR, UTPR і QDMTT.

– Оцінити вплив BEPS на глобальні фінансові потоки та структуру прямих іноземних інвестицій, демонструючи зміну розподілу прибутків між інвестиційними хабами та країнами реальної діяльності.

– Проаналізувати участь України в Інклюзивному Форумі BEPS та ступінь імплементації ключових стандартів (MLI, KİK-правила).

– Виявити інституційні та практичні проблеми імплементації BEPS в Україні, включаючи складність KİK-правил та обмеженість адміністративних ресурсів ДПС.

– Сформулювати рекомендації щодо вдосконалення податкової політики України, зокрема щодо гармонізації з Pillar Two (далі - QDMTT) та підвищення прозорості податкового адміністрування.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації міжнародної податкової політики ОЕСР/G20 в частині протидії розмиванню податкової бази.

Предметом дослідження є фіскальні та фінансові відносини, що виникають між транснаціональними корпораціями та національними податковими системами внаслідок впровадження ініціативи BEPS.

У процесі дослідження використовувалися такі методи: системний аналіз – для вивчення міжнародної податкової системи та впливу BEPS на фінансові

потоки ТНК; порівняльно-правовий метод – для зіставлення податкових режимів різних юрисдикцій (Кіпр, Нідерланди) та аналізу імплементації стандартів BEPS в Україні; статистичний та економіко-математичний аналіз – для кількісної оцінки втрат від BEPS, динаміки ЕТР ТНК та розрахунку Top-up Tax за правилами GloBE; метод індукції та дедукції – для формулювання загальних висновків на основі емпіричних даних (звіти ОЕСР, МВФ, СьСР) та розробки практичних рекомендацій для України.

Наукова новизна дослідження полягає у:

- Уточненні фіскальних наслідків GloBE для різних секторів ТНК (технологічний vs. промисловий), доведено, що найбільший вплив мінімальний податок матиме на високо мобільні доходи від інтелектуальної власності.

- Наданні кількісної оцінки переміщення капітальних та процентних потоків українського бізнесу до інвестиційних хабів (Кіпр, Нідерланди) до BEPS, що підтверджує доцільність імплементації обмежень interest stripping.

- Обґрунтуванні стратегічної необхідності прискореної гармонізації податкової політики України з Pillar Two шляхом впровадження Qualified Domestic Minimum Top-up Tax з метою збереження податкової бази.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що представлені пропозиції з напрямів вдосконалення податкової політики щодо імплементації BEPS в Україні можуть бути використані у:

- науково-дослідній сфері – здійснення подальших наукових розробок щодо проблематики дослідження;

- освітньому процесі – під час вивчення та викладання навчальних дисциплін «Міжнародне оподаткування», «Трансфертне ціноутворення», «Міжнародне право».

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 13 таблиць, 2 додатки. Список використаних джерел налічує 43 найменування.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІНІЦІАТИВИ BEPS ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ

1.1. Сутність і причини виникнення BEPS

У сучасній глобалізованій економіці транснаціональні корпорації (далі – ТНК) відіграють провідну роль у формуванні світових фінансових потоків, міжнародної торгівлі та інвестицій. Разом із цим зростає і складність їхніх фінансових структур, що призводить до виникнення явища BEPS (далі – Base Erosion and Profit Shifting) – розмивання податкової бази та переміщення прибутку.

Під BEPS розуміють комплекс дій та схем, за допомогою яких компанії штучно зменшують свої податкові зобов'язання шляхом перенесення прибутків у юрисдикції з низькими або нульовими ставками оподаткування, навіть якщо фактична економічна діяльність там не здійснюється. Це явище призводить до втрати доходів державних бюджетів, порушення податкової справедливості та спотворення конкурентного середовища [18].

Причини виникнення явища BEPS:

1. Використання внутрішньогрупових позик (thin capitalization)

Ще одним механізмом ухилення від оподаткування є внутрішньогрупове кредитування – коли материнська компанія надає позики своїм дочірнім структурам.

У країнах із високим оподаткуванням дочірня компанія може завищувати розмір відсоткових витрат, сплачуючи їх на користь компанії, розташованої у юрисдикції з низькою ставкою податку. Такі виплати визнаються витратами і зменшують базу оподаткування, що фактично означає переміщення прибутку у вигляді відсоткових платежів [21].

У деяких випадках ці позики не мають економічної сутності, а існують лише для податкових цілей – так звані «thin capitalization schemes».

2. Відмінності у національних податкових системах. Податкові режими різних країн суттєво відрізняються за ставками податку на прибуток, визначенням бази оподаткування, правилами обліку витрат і доходів. ТНК використовують ці невідповідності для «податкового арбітражу», тобто переміщення прибутків у сприятливіші юрисдикції.

3. Недосконалість міжнародного податкового регулювання. До 2010-х років міжнародна податкова система ґрунтувалася на принципах, сформованих ще у XX столітті, коли цифрової економіки не існувало. Тодішні правила не враховували складні транснаціональні структури, тому економічна сутність операцій не завжди відповідала їхній юридичній формі [21].

4. Широке використання нематеріальних активів. Патенти, торговельні марки, програмне забезпечення та ліцензії можуть легко переміщуватись між юрисдикціями. ТНК часто реєструють інтелектуальну власність у країнах з низьким оподаткуванням, отримуючи прибутки у вигляді роялті чи ліцензійних платежів.

5. Розвиток внутрішньокорпоративного фінансування та трансфертного ціноутворення. Компанії однієї групи надають одна одній позики, послуги або товари за внутрішньо узгодженими цінами. Якщо ціна таких операцій відхиляється від ринкової (тобто від ціни, яку встановили б незалежні сторони), це дозволяє перерозподілити прибуток між підрозділами, розташованими в різних країнах [18].

Наприклад:

- дочірня компанія у країні з високим податком купує товар у філії, розташованій в офшорі, за завищеною ціною, — таким чином прибуток «переміщується» у низькоподаткову юрисдикцію;
- або, навпаки, роялті чи консультаційні послуги оплачуються за завищеною вартістю, зменшуючи базу оподаткування у країні фактичного виробництва.

Згідно з оцінками Організація економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР), понад 60% міжнародних торговельних операцій здійснюються

між пов'язаними компаніями, що створює значний простір для маніпуляцій трансфертними цінами.

6. Існування «податкових гаваней» (offshore jurisdictions).

Податкові гавані (offshore jurisdictions) – це країни або території, які пропонують:

- нульові або символічні ставки корпоративного податку;
- відсутність вимог щодо розкриття фінансової звітності;
- конфіденційність власників компаній;
- спрощену процедуру реєстрації та управління.

Такі юрисдикції використовуються ТНК для реєстрації дочірніх структур, на які формально переносяться права власності на активи, патенти, торгові марки тощо.

За даними ОЕСР, близько 40% глобальних прибутків ТНК може щороку переміщуватися через податкові гавані, що призводить до щорічних втрат державних бюджетів у розмірі 100–240 млрд доларів США [23].

Найвідоміші «податкові гавані» – Бермудські острови, Кайманові острови, Люксембург, Ірландія, Нідерланди, Сінгапур, Швейцарія.

7. Недостатній обмін податковою інформацією між країнами. До запровадження автоматичного обміну інформацією податкові органи не мали можливості ефективно відстежувати діяльність міжнародних компаній і контролювати походження прибутків.

Таким чином, явище BEPS є наслідком поєднання економічної глобалізації, правових прогалин і недосконалості міжнародної координації у сфері оподаткування.

Воно створює асиметрію між місцем, де створюється економічна вартість, і місцем, де декларується прибуток. Саме для усунення цих дисбалансів ОЕСР у 2013 році ініціювала Проєкт BEPS, спрямований на розробку 15 комплексних дій, які мали на меті забезпечити прозорість, справедливість і стабільність глобальної податкової системи [19].

Отже, транснаціональні корпорації, здійснюючи діяльність у десятках країн світу, мають широкі можливості для внутрішнього перерозподілу фінансових потоків з метою зменшення податкових зобов'язань. У більшості випадків такі дії формально не є незаконними, оскільки базуються на використанні прогалин та різниць у національних податкових законодавствах. Водночас їх наслідком є розмивання податкової бази та переміщення прибутку (*profit shifting*) до юрисдикцій із мінімальними податковими ставками.

1.2. Ініціатива ОЕСД щодо протидії BEPS: структура та ключові напрямки

Зростання масштабів розмивання податкової бази та переміщення прибутків у 2000–2010-х роках призвело до суттєвих дисбалансів у міжнародній податковій системі. У відповідь на ці виклики Організація економічного співробітництва та розвитку спільно з країнами “великої двадцятки” (G20) у 2013 році ініціювала глобальний Проєкт BEPS (*Base Erosion and Profit Shifting Project*) [30].

Основною метою ініціативи стало створення узгоджених міжнародних стандартів, які дозволять пов'язати місце оподаткування прибутку з місцем здійснення реальної економічної діяльності. Іншими словами, прибуток має оподатковуватись там, де створюється вартість, а не там, де компанія штучно реєструє свої доходи.

Проєкт BEPS є комплексною програмою реформування міжнародної податкової системи, яка складається з 15 планів дій (*Action Plans*). (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Структура та ключові напрямки (15 Планів дій BEPS)

Номер і назва плану дій	Ключові напрямки
1. Податкові виклики цифрової економіки	Метою є виявлення та усунення проблем, пов'язаних із тим, що цифрові компанії можуть отримувати значні прибутки в країнах, де фактично не мають фізичної присутності. Основна ідея — оновлення концепції постійного представництва та розробка нових підходів до оподаткування цифрових послуг.
2. Усунення ефектів гібридних невідповідностей	Спрямований на запобігання використанню гібридних інструментів і структур, які трактуються по-різному в різних країнах, що дозволяє уникати оподаткування або отримувати податкові знижки двічі.
3. Контроль над іноземними компаніями (CFC Rules)	Запроваджує механізм оподаткування прибутків контрольованих іноземних компаній (КІК), щоб прибутки, переміщені у низькоподаткові юрисдикції, оподатковувалися у країні резидентства материнської компанії.
4. Обмеження надмірних відсоткових відрахувань	Метою є боротьба з внутрішньогруповим фінансуванням, що використовується для зменшення оподаткованого прибутку шляхом завищення відсоткових платежів між підрозділами корпорації.
5. Запобігання шкідливим податковим практикам	Спрямований на виявлення і ліквідацію шкідливих податкових режимів (зокрема, режимів «патентних коробок») та стимулювання прозорості податкових пільг через обмін інформацією між податковими органами.
6. Запобігання зловживанню угодами про уникнення подвійного оподаткування	Встановлює критерії для визнання компанії «справжнім отримувачем доходу» (beneficial owner) та вводить тест «головної мети» (principal purpose test) для виявлення штучних структур, створених виключно з податковою метою.
7. Запобігання штучному уникненню статусу постійного представництва	Визначає нові правила, які ускладнюють використання агентських або комісійних схем, що дозволяли ТНК уникати створення постійного представництва в країні, де ведеться фактична діяльність.
8–10. Узгодження результатів трансфертного ціноутворення з економічною сутністю	Ці три плани спрямовані на те, щоб прибуток відображав реальну економічну діяльність, особливо щодо нематеріальних активів, ризиків і капіталу. Вони вимагають документального обґрунтування ринкових цін у внутрішньогрупових операціях.
11. Вимірювання та аналіз масштабів BEPS	Передбачає розробку методологій збору статистики, оцінку втрат державних бюджетів та ефективності впровадження заходів протидії BEPS.
12. Розкриття агресивних податкових схем	Встановлює обов'язок для платників податків та податкових консультантів повідомляти про використання схем податкового планування, які можуть бути визнані агресивними.
13. Документація з трансфертного ціноутворення та Country-by-Country Reporting (CbCR)	Визначає стандартизовану трирівневу структуру звітності: Master file – загальна інформація про групу компаній; Local file – деталі щодо локальних операцій; CbCR (Country-by-Country Report) – звіт із розподілом прибутків, податків і працівників за кожною країною присутності ТНК.
14. Механізми вирішення податкових спорів	Запроваджує ефективніші процедури взаємного узгодження (MAP) між податковими органами різних країн, щоб уникнути подвійного оподаткування або правових колізій.
15. Розробка багатостороннього інструменту (Multilateral Instrument, MLI)	Метою цього плану є створення єдиного міжнародного договору, який дозволяє одночасно вносити зміни до тисячі двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування без потреби їхнього перегляду окремо. Угоду MLI підписали понад 95 країн, серед них — Україна (2019).

Джерело: складено автором за даними [23]

План дій BEPS передбачає 15 дій (кроків, заходів; англійською – actions) для усунення прогалин у міжнародному податковому регулюванні і розбіжностей у національному податковому законодавстві різних країн, які уможлиблюють «приховування» корпоративного прибутку та його штучне переміщення у низькоподаткові юрисдикції, де компанії не здійснюють економічної діяльності [23].

Пакет BEPS складається з п'яти типів результатів з різними статусами:

1. Мінімальні стандарти (шкідливі податкові практики, порушення угоди, звітність у розрізі країн та механізм урегулювання спорів) були узгоджені, особливо для боротьби з проблемами у разі, коли відсутність дій деяких країн призвела б до негативних наслідків для інших країн. Вони є основою реалізації BEPS. Моніторинг передбачатиме оцінку дотримання мінімальних стандартів у формі періодичного та публічного звіту щодо того, що країни зробили для реалізації цих результатів BEPS (дії 5, 6, 13, 14).

2. Загальні підходи (гібридні податкові схеми та можливість утримання відсоткових витрат) сприятимуть конвергенції національних практик. Очікується, що з часом, при реалізації цих дій, погляди країн зблизяться. Рекомендації з розробки національних правил і модельних положень угоди були узгоджені разом з детальними коментарями щодо їх втілення. У майбутньому загальні підходи можуть стати мінімальними стандартами [24].

3. З посиленням міжнародних стандартів (постійне представництво та трансфертне ціноутворення) наявні стандарти оновилися і стали більш ефективними для ліквідації подвійного оподаткування та припинення зловживань. Це обумовлює набір узгоджених настанов, які відображають загальне розуміння та тлумачення положень на підставі Модельних податкових конвенцій ОЕСР та ООН. У цих сферах потрібне доопрацювання, яке дозволить Комітету ОЕСР з фіскальних справ (CFA), за необхідності, надати додаткові роз'яснення нового формулювання угоди та настанов, упроваджених у звітах щодо дій 7, а також дій 8–10. Це призведе до оновлення Модельної податкової

конвенції ОЕСР та Рекомендацій ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення для мультинаціональних корпорацій та податкових адміністрацій [24].

4. Передові практики (правила щодо підконтрольних іноземних компаній та правила щодо обов'язкового розкриття) були розроблені для підтримки країн, що мають намір посилити своє національне законодавство у певних сферах. Підхід передових практик не є обов'язковим, навіть для країн-учасниць ОЕСР, проте відображає домовленість між учасницями, втілення якої планується на практиці. Країна може доповнити цей підхід іншими правилами.

5. Аналітичні звіти (податкові виклики для цифрової економіки, економічний аналіз BEPS та розвиток багатостороннього інструменту) також були випущені, призводячи до подальших робіт з моніторингу та реалізації. Розвиток зусиль у рамках дій 1 і 11 вимагатиме моніторингу одночасно з переговорами щодо розробки багатостороннього інструменту (відповідно до дії 15) [16]

Їх реалізація покликана усунути прогалини у національних законодавствах, запобігти подвійним неоподаткуванням і забезпечити більшу прозорість транснаціональної звітності.

У 2015 році ОЕСР представила фінальний звіт BEPS Final Package, який отримав підтримку урядів понад 135 країн світу. Згодом була створена Інклюзивна рамка BEPS (Inclusive Framework on BEPS), до якої приєдналася й Україна (у 2017 році) [18].

Результати та сучасний розвиток ініціативи

Реалізація BEPS стала наймасштабнішою реформою міжнародного оподаткування за останні десятиліття. Її практичним продовженням стали нові глобальні ініціативи:

- Pillar One – справедливий розподіл податкових прав між країнами, де споживачі та користувачі створюють вартість (особливо в цифровій економіці);
- Pillar Two – запровадження глобальної мінімальної ставки корпоративного податку (15%), яка має запобігти “податковим перегонам донизу”.

За оцінками ОЕСР (2023), реалізація Pillar Two може збільшити глобальні податкові надходження приблизно на 150 млрд доларів США на рік [23].

Ініціатива BEPS змінила підходи до міжнародного оподаткування, зробивши систему більш прозорою, справедливою та адаптованою до цифрової епохи.

Для України участь у BEPS означає:

- імплементацію стандартів ОЕСР у національне законодавство;
- посилення контролю за трансфертним ціноутворенням;
- впровадження правил щодо контрольованих іноземних компаній;
- підвищення довіри міжнародних інвесторів [7].

Отже, ініціатива BEPS стала глобальним кроком у напрямі відновлення податкової справедливості та забезпечення зв'язку між місцем створення економічної вартості та оподаткуванням прибутків. Її 15 планів дій заклали основу для сучасної архітектури міжнародного податкового права, а подальше впровадження Pillar One і Pillar Two визначає етап розвитку світової податкової політики у XXI столітті.

1.3. Роль глобальної мінімальної ставки податку (Pillar One і Pillar Two) у зменшенні масштабів BEPS

Попри реалізацію 15 Планів дій ініціативи BEPS, проблема розмивання податкової бази та переміщення прибутків залишалася актуальною, особливо у сфері цифрової економіки. Великі ТНК, зокрема технологічні гіганти, продовжували отримувати значні прибутки у країнах, де фактично не здійснювали виробничої діяльності, сплачуючи податки за мінімальними ставками або взагалі уникаючи їх [30].

У відповідь на ці виклики у 2019 – 2021 рр. ОЕСР спільно з країнами G20 розробила оновлену рамку реформ BEPS 2.0, що передбачає два взаємопов'язані стовпи:

- Pillar One – справедливий розподіл прав на оподаткування між країнами;

- Pillar Two – запровадження глобальної мінімальної ставки корпоративного податку [30].

Метою цих стовпів є створення більш збалансованої, прозорої та ефективної системи міжнародного оподаткування, яка обмежує можливості для переміщення прибутків у низькоподаткові юрисдикції.

1. Сутність Pillar One: справедливий розподіл податкових прав

Pillar One спрямований на перерозподіл податкових прав між країнами – тобто визначення, яка держава має право оподатковувати частину прибутку ТНК.

Особливо це актуально для цифрових компаній (наприклад, Google, Amazon, Meta, Netflix), які отримують прибутки від користувачів у країнах, де не мають фізичної присутності.

Основні елементи Pillar One:

- «Amount A» – частина прибутку (від 20% до 30% надлишкового прибутку), яка буде перерозподілятися між країнами, де знаходяться споживачі або користувачі послуг.

- «Amount B» – стандартизований прибуток для рутинних маркетингових та дистрибуційних функцій у країнах ринку.

- Новий критерій «економічної присутності» замість традиційного «постійного представництва», що дозволяє оподатковувати компанії за місцем створення вартості, а не лише за місцем юридичної реєстрації [20].

Очікувані результати:

Впровадження Pillar One має забезпечити справедливіший розподіл близько 125 млрд доларів прибутку ТНК на користь країн, де фактично споживаються їхні товари чи послуги [34].

Це особливо важливо для країн, що розвиваються, які раніше не отримували адекватних податкових надходжень від глобальних корпорацій.

2. Сутність Pillar Two: глобальна мінімальна ставка податку

Pillar Two передбачає запровадження глобальної мінімальної ефективної ставки корпоративного податку на рівні 15% для великих ТНК із консолідованим доходом понад 750 млн євро на рік.

Основна ідея полягає в тому, що якщо компанія сплачує податок нижчий за 15% у певній юрисдикції, країна резидентства материнської компанії має право донарахувати різницю (так зване «*top-up tax*»).

Цей механізм позбавляє сенсу переміщення прибутків у «податкові гавані», оскільки загальний рівень оподаткування прибутку ТНК все одно не може бути нижчим за встановлений мінімум.

Основні елементи Pillar Two:

- Income Inclusion Rule (IIR) – право материнської компанії доплачувати податок до рівня 15%, якщо дочірня структура сплачує менше.
- Undertaxed Payment Rule (UTPR) – право держави зменшити податкові відрахування чи застосувати санкції, якщо доходи не оподатковуються належним чином.
- Subject to Tax Rule (STTR) – дозволяє країнам-джерелам доходу стягувати додатковий податок, якщо ставка в іншій країні нижча за мінімальний рівень.

3. Глобальне значення впровадження мінімальної ставки

Впровадження Pillar Two стало історичним компромісом між розвиненими та країнами, що розвиваються, у питаннях міжнародного оподаткування.

Станом на 2024 рік понад 140 країн у рамках Inclusive Framework on BEPS погодилися підтримати глобальну мінімальну ставку податку [33].

Згідно з розрахунками ОЕСР:

- очікувані додаткові податкові надходження від її впровадження становитимуть 150–200 млрд доларів США щороку;
- ефективні ставки корпоративного оподаткування у низькоподаткових юрисдикціях можуть зрости на 5–8 відсоткових пунктів;
- інтенсивність переміщення прибутків (*profit shifting intensity*) знизиться приблизно на 20–25% [32].

4. Вплив на поведінку транснаціональних корпорацій

Запровадження глобальної мінімальної ставки податку призводить до зміни стратегій податкового планування ТНК.

Очікується, що компанії:

- скорочуватимуть обсяги операцій у «податкових гаванях»;
- повертатимуть частину прибутків у країни, де здійснюється фактична діяльність;
- переглядатимуть внутрішньогрупові структури та політику трансфертного ціноутворення;
- збільшуватимуть прозорість податкової звітності.

Разом із тим, експерти зазначають, що реальний ефект Pillar Two залежатиме від узгодженості імплементації між країнами. Якщо окремі держави зволікатимуть із впровадженням, це може створити нові можливості для «податкового арбітражу» [36].

Значення для України

Україна, як учасниця Інклюзивної рамки BEPS, підтримала принципи Pillar One і Pillar Two, хоча практична імплементація мінімальної ставки податку ще триває.

Потенційні переваги для України:

- зростання надходжень від діяльності міжнародних корпорацій;
- вирівнювання умов конкуренції між національними та транснаціональними компаніями;
- підвищення довіри міжнародних інвесторів до податкової системи.

Водночас існують і виклики — зокрема, необхідність гармонізувати національне законодавство з директивами ЄС, оновити правила щодо контрольованих іноземних компаній та забезпечити ефективне адміністрування нових податкових норм.

Отже, впровадження глобальної мінімальної ставки корпоративного податку та нової системи розподілу податкових прав є ключовим кроком у боротьбі з розмиванням податкової бази та агресивним податковим

плануванням. Механізми Pillar One і Pillar Two створюють нову архітектуру міжнародного оподаткування, засновану на принципах справедливості, прозорості та економічної сутності.

У перспективі це сприятиме зменшенню масштабів BEPS, стабілізації податкових надходжень держав і формуванню більш рівноправного глобального податкового середовища.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ BEPS НА ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

2.1. Глобальні тенденції податкового планування ТНК до впровадження BEPS

Проект ОЕСР та G20 щодо протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутку з-під оподаткування (Base Erosion and Profit Shifting – BEPS), започаткований у 2013 році, став відповіддю на системну кризу міжнародної системи оподаткування [30]. До його впровадження світова економіка зіткнулася з безпрецедентним масштабом агресивного податкового планування з боку ТНК. Це планування, хоч і часто було *формально* законним, але суперечило духу податкового законодавства і призводило до значних втрат державних бюджетів [21].

Агресивне податкове планування ТНК до 2015 року базувалося на використанні прогалин, невідповідностей (mismatches) та застарілих правил у міжнародних податкових конвенціях, розроблених ще у 20-х роках ХХ століття. Основними механізмами були:

1. Структурування прибутку (Profit Shifting) та механізм interest stripping

Однією з найпоширеніших форм агресивного податкового планування у практиці ТНК до впровадження ініціатив BEPS була внутрішньогрупова заборгованість (intercompany debt) [30]. Механізм полягав у наступному:

- Дочірні компанії у країнах із високими ставками корпоративного податку брали позики від афілійованих компаній, розташованих у низькоподаткових або нульових офшорних юрисдикціях;

- Виплата відсотків (interest payments) визнавалася як витрати та зменшувала оподатковуваний прибуток у країнах з високими податковими ставками;

– Одночасно процентні доходи в офшорі або зовсім не обкладалися податком, або оподатковувалися за дуже низькими ставками, що було забезпечено податковими угодами та пільговими умовами (низькі ставки WHT).

– Цей механізм називають *interest stripping* і він був одним із ключових каналів розмивання податкової бази (*base erosion*) у багатьох ТНК [18,9].

За даними Національного банку України, протягом 2017–2022 років кіпрські компанії отримали 5,97 млрд доларів США доходів від кредитів, наданих українським компаніям, а також від прямих інвестицій у їхній капітал. Це становить 26 % від загальної суми виплат українських компаній нерезидентам за відповідними статтями, що склала 23,24 млрд доларів США. При цьому частка Кіпру у виплачених українськими компаніями відсотках становила 62 %, що свідчить про його монопольне становище як основного кредитора українського бізнесу [4].

Другим за обсягами джерелом капіталу для українських підприємств є Нідерланди, на які припадає 47 % загальних виплат доходів нерезидентам. Водночас у структурі виплат за доходами від участі в капіталі саме Нідерланди займають провідну позицію – 55 % усіх дивідендних виплат українських підприємств направлялися до цієї юрисдикції. Це дозволяє стверджувати, що Нідерланди займають монопольне становище саме у сфері інвестицій в капітал, тоді як Кіпр – у сфері кредитування українського бізнесу [40].

Німеччина, попри те, що є найбільшою економікою ЄС, має відносно невелику частку у фінансових потоках з України, що свідчить про те, що податкова привабливість та сприятливі регуляторні умови визначають інвестиційні рішення ТНК більше, ніж розмір економіки країни.

Особливості податкового режиму Нідерландів дозволяють створювати податково-нейтральні структури, за яких дивіденди, отримані нідерландськими компаніями від діяльності за кордоном, не оподатковуються в Нідерландах і можуть перерозподілятися кінцевим власникам без додаткового оподаткування.

Кіпрська юрисдикція відзначається унікальним поєднанням факторів: pop-domicile режим, спрощені правила набуття податкового резидентства (правило 60 днів), нульовий податок на операції з цінними паперами, низька ставка корпоративного податку (12,5 %), сприятлива угода про уникнення подвійного оподаткування з Україною та низький «вхідний бар'єр» [40].

Внаслідок цього Кіпр, маючи невелике населення та аграрно-туристичну економіку, став основним кредитором українського бізнесу, тоді як Нідерланди концентрують прибуткові капітальні потоки через дивіденди. Метафорично можна віднести ці юрисдикції до різних «ліг»: Кіпр – до регіональної ліги, з низьким порогом входу для фінансових операцій, а Нідерланди – до топ-ліги, де ТНК реалізують складні стратегії мінімізації оподаткування та виведення прибутку (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Виплати українських компаній нерезидентам за участю в капіталі та процентами (2017–2022 рр.)

Країна	Доходи від участі в капіталі (млрд \$)	Відсотки (млрд \$)	Всього (млрд \$)	Частка від загальної суми (%)
Кіпр	3,7468 (19 %)	2,2248 (62 %)	5,9716	26 %
Нідерланди	10,7829 (55 %)	0,2092 (6 %)	10,9922	47 %
Німеччина	1,1617 (6 %)	0,0832 (2 %)	1,2449	5 %
Інші країни	3,9487 (20 %)	1,0836 (30 %)	5,0322	22 %
Всього	19,6401 (100 %)	3,6008 (100 %)	23,2409	100 %

Джерело: складено автором за даними [23]

Дані таблиці 2.1. демонструють, що Кіпр виконує роль основного кредитора, а Нідерланди – інвестора у капітал українських компаній. Така структура фінансування дозволяє ТНК оптимізувати податкові зобов'язання через механізми interest stripping та дивідендні платежі [34].

2. Використання офшорних юрисдикцій та схема «Double Irish with a Dutch Sandwich»

Офшорні юрисдикції, або «податкові гавані», протягом багатьох років виконували роль транзитних шлюзів для прибутку ТНК, забезпечуючи:

- Низькі або нульові ставки корпоративного податку;
- Сприятливі умови для холдингових компаній та доходів від дивідендів, роялті, капітальних надходжень;
- Відсутність вимог щодо реальної економічної присутності (substance), що дозволяло створювати юридичні структури без фізичних активів або персоналу [22].

Механізм «Double Irish with a Dutch Sandwich»

Дві ірландські компанії: перша володіє ІР, контролюється через юрисдикцію з низьким податком; друга здійснює операції та перераховує роялті першій.

Проміжна нідерландська компанія: забезпечує транзит роялті та дивідендів без податку на репатріацію завдяки податковим угодам.

Результат: глобальна ефективна ставка податку (ETR) знижується до 2–5 %, а у деяких випадках до 0 %. Схема механізм «Double Irish with a Dutch Sandwich» відображено у додатку А [12, 10, 33].

3. Переміщення нематеріальних активів (ІР) як канал profit shifting

До впровадження BEPS одним із найефективніших способів розмивання податкової бази був рух інтелектуальної власності (ІР):

- Торговельні марки, патенти, технологічні ноу-хау переміщувалися у ІР-холдинги у юрисдикціях із низькими податками або режимами Patent Box (ефективна ставка 0–10 %);

- R&D (Research and Development) діяльність залишалася у країнах із високими ставками податку (США, Німеччина, Франція, Японія);

- Роялті, що сплачувалися холдингам, зменшували оподатковуваний прибуток у високоподаткових країнах [22].

Дані таблиці 2.2. ілюструють, як механізми interest stripping та переміщення ІР дозволяли ТНК зменшувати ефективні ставки оподаткування глобально.

Таблиця 2.2

Вплив interest stripping та IP-холдингів на ETR ТНК

Механізм	Країна/юрисдикція	Податок на прибуток	Процентні витрати / роялті	Податок на відсотки/роялті	Ефективна ставка (ETR)
Стандартна операційна діяльність	Країна діяльності	20–30 %	Невеликі	Залежить від країни	~25 %
Interest stripping	Offshore / низькоподаткова юрисдикція	Знижений до 5 %	Великі — зменшують податок	0–5 %	<10 %
IP-холдинг / Patent Box	Офшор / холдинг	0–10 %	Роялті як витрати	0–5 %	1–5 %

Джерело: складено автором за даними [22]

Таким чином, доходи від IP-холдингів могли становити 20–40 % глобального прибутку ТНК, що піддавався переміщенню у низькоподатковій юрисдикції;

Apple та Google за рахунок таких структур знижували ефективну ставку податку на прибуток від IP до 1–5 %, порівняно зі стандартною ставкою в країні створення IP (15–35 %) [10, 33].

Ці практики стимулювали розробку Pillar One (Amount A) та Pillar Two (GloBE rules) для глобального мінімального оподаткування мобільних доходів [24].

Для розуміння масштабу проблеми розмивання податкової бази критично важливо порівняти номінальні ставки корпоративного податку та ефективні ставки (ETR) у найбільших економіках та офшорних юрисдикціях. Емпіричні дослідження показують значну різницю між номінальною ставкою, встановленою законом, та фактично сплаченою ефективною ставкою (табл.2.3) [24].

Таблиця 2.3.

**Приклади ефективних ставок корпоративного податку (ETR) у
податкових гаванях та країнах G20 до 2015 р.**

Юрисдикція (приклад)	Номінальна ставка CIT	Ефективна ставка (ETR) для іноземних фірм
Ірландія	12,5 %	4 %
Карибські острови (крім Бермуд)	<3 % (часто 0 %)	2 %
Сінгапур	17 %	8 %
Нідерланди	25 %	12–16 % (залежно від схеми)
Країни G20 (середнє)	~28–30 %	~25 %

Джерело: складено автором за даними [10], [22]

Як видно, ТНК у податкових гаванях могли досягати ефективної ставки <10 %, тоді як номінальна ставка у високоподаткових країнах становила 25–30 %. За оцінками, близько 35 % світових прибутків ТНК щорічно переміщувалося до податкових гаваней [39].

Кількісна оцінка втрат державних бюджетів від BEPS

Оцінки ОЕСР та МВФ свідчать про величезний масштаб втрат державних доходів від BEPS (Додаток Б):

- щорічні втрати бюджету становили 100–240 млрд USD, що еквівалентно 4–10 % світових надходжень від CIT. OECD [18];
- довгострокові втрати до 647 млрд USD [9];
- оцінка глобальних втрат на 230 млрд USD [39].

Проблема найбільше зачіпає країни, що розвиваються, які значно залежать від податкових надходжень від ТНК.

Ці цифри підкреслюють, що BEPS не був лише теоретичною проблемою, а реальною загрозою фінансовій стабільності держав.

Отже, до впровадження BEPS ТНК активно використовували interest stripping, IP-холдинги, схеми Double Irish with a Dutch Sandwich, що дозволяло мінімізувати ефективну ставку податку до 1–5 %, у порівнянні зі стандартними 25–35 % [29].

Номінальні ставки корпоративного податку в країнах G20 не відображали реальної сплати податків глобальними корпораціями.

Втрата податкових надходжень у 100–647 млрд USD щорічно демонструє масштаб проблеми та стала ключовим чинником для запуску BEPS [21].

Податкові гавані, такі як Ірландія, Нідерланди, Сінгапур та карибські юрисдикції, були центрами для переміщення прибутку ТНК та основними каналами глобального profit shifting.

2.2. Фіскальні та фінансові наслідки реалізації ініціативи BEPS для ТНК

Ініціатива ОЕСР/G20 з протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутку з-під оподаткування суттєво трансформувала міжнародну податкову архітектуру. Якщо Дії 1–14 (BEPS 1.0) переважно закривали прогалини та невідповідності (наприклад, у ТЦУ та гібридних інструментах), то впровадження так званих GloBE Rules, або BEPS Pillar Two, є революційним кроком. Ці правила, спрямовані на забезпечення глобального мінімального рівня оподаткування, мають радикальні фіскальні та фінансові наслідки для всіх великих ТНК [24].

Основним елементом GloBE є встановлення мінімальної ефективної ставки податку (ETP) у розмірі 15% для транснаціональних корпорацій з річним доходом понад 750 мільйонів євро [24].

Як нами и було зазначено в першому розділі роботи , що після GloBE, незалежно від номінальної ставки податку в конкретній юрисдикції, якщо ETP ТНК у цій юрисдикції виявляється нижчою за 15%, країна материнської компанії або інші країни, де працює ТНК, отримують право стягнути Top-up Tax (додатковий податок).

Як наслідок, зникає економічний стимул для переміщення прибутку виключно з метою податкової економії. Фокус ТНК зміщується з *оптимізації ставок* на дотримання вимог щодо економічної сутності (Substance), оскільки

GloBE передбачає виключення прибутку, пов'язаного з реальними активами та персоналом (Substance-Based Income Exclusion).

До фінансових наслідків можна віднести:

1. Зростання ЕТР. Для ТНК, які раніше використовували схеми для досягнення ЕТР 0-10 %, фактичні податкові зобов'язання зростуть.

2. Складність адміністрування податків. ТНК повинні будуть здійснювати складні розрахунки ЕТР (за спеціальною методологією GloBE) окремо для кожної юрисдикції, що вимагає значних інвестицій у податкові та ІТ-системи [32].

3. Волатильність. Додатковий податок (Top-up Tax) може створювати нову фінансову волатильність, оскільки зобов'язання виникатимуть у різних юрисдикціях залежно від того, яка країна *першою* застосує механізм GloBE. GloBE Rules діють як багаторівнева система оподаткування, що гарантує 15% податковий мінімум [24].

Таблиця 2.4 деталізує ці ключові механізми – Income Inclusion Rule (IIR), Undertaxed Profits Rule (UTPR) та Qualified Domestic Minimum Top-up Tax (QDMTT) – пояснюючи їхню роль у стягненні Top-up Tax (Додаткового Податку) та показуючи, як вони змінюють податкове навантаження на ТНК у різних країнах.

Податкове навантаження на ТНК змінюється відповідно до розрахунку додаткового податку, який є різницею між мінімальною ставкою 15% та фактичною ЕТР у юрисдикції.

$$\text{Top-up Tax} = (\text{МС (15\%)} - \text{ЕТР юр}) \times \text{ПР юр} \quad (2.1.),$$

де

Top-up Tax – додатковий податок

МС – мінімальна ставка в розмірі 15%

ЕТР юр – ефективна ставка податку на прибуток юрисдикції

ПР юр – прибуток юрисдикції

Наприклад, Ірландська дочірня компанія має ЕТР 12,5% (згідно з національним законодавством).

$$\text{Top-up Tax Rate} = 15 \% - 12,5 \% = 2,5 \%$$

Ці 2,5 % додаткового податку будуть стягнені:

1. В Ірландії (якщо вона запровадила QDMTT – найбільш імовірний сценарій).
2. У країні материнської компанії (через IIR), якщо Ірландія не запровадила QDMTT.
3. В інших країнах групи (через UTPR), якщо IIR не застосовано.

Таблиця 2.4.

Механізми застосування GloBE Rules

Правило	Розшифровка	Хто сплачує/застосовує?	Принцип роботи
IIR	Income Inclusion Rule (Правило включення доходу)	Материнська компанія	Материнська компанія стягує Top-up Tax з низькооподаткованих прибутків своїх дочірніх компаній (Low-Taxed Entities – LTE). Це первинний механізм.
UTPR	Undertaxed Profits Rule (Правило недостатньо оподаткованого прибутку)	Дочірні компанії групи в інших юрисдикціях	Якщо країна материнської компанії не застосувала IIR (наприклад, не запровадила GloBE), UTPR слугує вторинним, «запасним» механізмом, перерозподіляючи Top-up Tax серед інших країн групи.
QDMTT	Qualified Domestic Minimum Top-up Tax (Кваліфікований внутрішній мінімальний додатковий податок)	Юрисдикція, де розташована дочірня компанія	Дозволяє країні походження (де знаходиться низькооподаткована дочірня компанія) стягнути Top-up Tax самостійно, запобігаючи виведенню цих надходжень до іншої країни через IIR/UTPR.

Джерело: складено автором за даними [16,24, 32]

Це створює прямий фіскальний наслідок для ТНК, оскільки вони вже не можуть «сховати» прибуток від оподаткування – вони просто платять мінімум 15% у першу чергу тій країні, яка впровадила правило.

Впровадження BEPS 1.0 (2016-2020) вже призвело до зростання ETR у багатьох ТНК. GloBE (Pillar Two), що запроваджується з 2024 року, посилить цю тенденцію (табл.2.5).

Таблиця 2.5

Зміна ETR окремих ТНК

Корпорація	Галузь	ETR до BEPS 1.0 (Приблизно 2012–2014)	ETR після BEPS 1.0 (Приблизно 2018–2022)*	Прогнозована ETR після GloBE (Pillar Two)**	Джерело/Коментар
Apple	Технології	5-8 % (глобальна)	14-16 %	>15 %	Зростання відбулося після відмови від «Подвійної Ірландської» схеми; GloBE гарантує мінімум 15% на низькооподатковані прибутки.
Google	Технології/ Digital	10-14 %	16-18 %	>15 %	Аналогічно Apple. GloBE суттєво вплине на прибутки, переміщені до Нідерландів чи Бермуд (Reuters, 2021).
Shell	Енергетика/Видобуток	20-25 %	25-30 %	>25 %	ETR у секторі завжди вища через високі податки на видобуток. GloBE вплине на їхні фінансові центри/холдинги (особливо низькооподатковані юрисдикції).
Nestlé	Споживчі товари	18-22 %	20-24 %	>20 %	Вплив GloBE переважно стосуватиметься прибутків від інтелектуальної власності (IP), раніше структурованих через спеціальні режими «Patent Box» у країнах з низьким оподаткуванням.

**показники ETR наведені за консолідованими фінансовими звітами корпорацій та аналітичними оцінками міжнародних організацій за відповідні періоди, що показують тенденцію до зростання ETR та фіскальний вплив;*

***прогнозні значення після впровадження GloBE мають орієнтовний характер.*

Джерело: складено автором за даними [36, 37, 38].

Слід зауважити, що для технологічних транснаціональних корпорацій фіскальні наслідки впровадження глобального мінімального податку в межах Pillar Two (GloBE) є найбільш відчутними порівняно з іншими секторами економіки. Це зумовлено специфікою їхньої бізнес-моделі, яка базується на створенні та комерціалізації високомобільних нематеріальних активів (інтелектуальної власності – IP), таких як програмне забезпечення, алгоритми, патенти, торговельні марки та цифрові платформи.

До впровадження BEPS технологічні ТНК активно використовували можливість юридичного відокремлення місця створення вартості від місця оподаткування прибутку. R&D-діяльність, яка фактично формувала економічну цінність IP, здійснювалася у країнах із високими податковими ставками (США, Німеччина, Франція), тоді як права на інтелектуальну власність передавалися до спеціально створених IP-холдингів у юрисдикціях із пільговими податковими режимами (Ірландія, Нідерланди, Бермуди). Це дозволяло акумулювати значну частину глобального прибутку за ефективною ставкою податку істотно нижчою за номінальну [13].

Показовим є приклад Apple. До 2015 року корпорація застосовувала схему *«Double Irish with a Dutch Sandwich»*, у межах якої більшість доходів від продажу продукції за межами США спрямовувалася на ірландські компанії, що були податковими резидентами офшорних юрисдикцій. Формально номінальна ставка корпоративного податку в Ірландії становила 12,5 %, однак за рахунок спеціальних податкових рішень та трансфертних механізмів ефективна ставка оподаткування глобального прибутку Apple знижувалася до 5–8 %, а в окремі роки — навіть нижче 5 % [13].

Аналогічні підходи застосовували Google (Alphabet), Meta та інші цифрові корпорації, які концентрували доходи від ліцензування IP у Нідерландах або Бермудських островах, де ефективне оподаткування наближалось до нульового рівня. За оцінками ОЕСР, саме технологічний сектор формував непропорційно велику частку прибутків, що переміщувалися до податкових гаваней у межах агресивного податкового планування.

Впровадження GloBE принципово змінює цю модель. Відповідно до правил Pillar Two, якщо прибуток дочірньої компанії ТНК у певній юрисдикції оподатковується за ефективною ставкою нижче 15 %, різниця між фактично сплаченим податком і мінімальним рівнем підлягає донарахуванню у вигляді Top-up Tax. Такий податок стягується або на рівні материнської компанії через механізм Income Inclusion Rule (IIR), або в країнах діяльності через UTPR, що усуває стимули до збереження прибутків у низькоподаткових юрисдикціях [24].

Для технологічних ТНК це означає фактичне вирівнювання їхніх юрисдикційних ефективних ставок до глобального мінімуму. Наприклад, якщо прибуток IP-холдингу Apple в умовній офшорній юрисдикції оподатковується за ставкою 5 %, материнська компанія зобов'язана сплатити додаткові 10 процентних пунктів податку, довівши загальне податкове навантаження до 15 %. Таким чином, ключова перевага податкових гаваней — можливість тривалого накопичення прибутку за мінімального оподаткування — фактично нівелюється [13].

У стратегічному вимірі це змушує технологічні ТНК переглядати глобальні структури володіння інтелектуальною власністю, скорочувати використання транзитних холдингів та поступово репатріювати прибутки до юрисдикцій з реальною економічною присутністю. Відповідно, GloBE трансформує фіскальний ландшафт цифрової економіки, переводячи її з режиму агресивної податкової оптимізації до режиму мінімально гарантованого глобального оподаткування

На відміну від технологічних транснаціональних корпорацій, нафтові та промислові ТНК (зокрема Shell, BP, TotalEnergies, Nestlé, Unilever) традиційно мали вищі глобальні ефективні ставки корпоративного податку (ETR). Це зумовлено специфікою їхніх бізнес-моделей, які базуються на фізично локалізованих активах, значних капітальних інвестиціях та жорсткому державному регулюванні [33].

Для нафтово-газового сектору ключовим фактором є територіальна прив'язаність доходу: прибуток формується в країнах видобутку, де діють

підвищені ставки корпоративного податку, спеціальні рентні платежі, податки на надра та екологічні збори. У результаті глобальна ETR таких компаній ще до BEPS зазвичай становила 20–30 %, що суттєво вище, ніж у цифрових ТНК. Аналогічна ситуація характерна і для промислових та споживчих гігантів (наприклад, Nestlé), які здійснюють виробництво у країнах з високим податковим навантаженням і розвиненим соціальним регулюванням [29].

Водночас навіть ці компанії активно застосовували вибіркові елементи агресивного податкового планування, зосереджуючи допоміжні функції групи у юрисдикціях з ETR нижче 15 %. Йдеться передусім про:

- внутрішньогрупове фінансування (intra-group treasury centers);
- страхові та перестраховальні структури (captive insurance);
- торговельні та закупівельні хаби;
- холдингові компанії для управління участю в капіталі.

Такі структури дозволяли ізолювати частину прибутку, не пов'язаного безпосередньо з видобутком чи виробництвом, і оподатковувати його за зниженими ставками у фінансових центрах (Нідерланди, Люксембург, Швейцарія, Сінгапур). У випадку Nestlé значна частина прибутків, пов'язаних із брендами та маркетинговими нематеріальними активами, концентрувалася у холдингових та ліцензійних структурах, що дозволяло зменшувати юрисдикційну ETR без перенесення виробництва [29].

Наслідки впровадження GloBE (Pillar Two)

Запровадження глобального мінімального податку докорінно змінює економічну доцільність таких фінансових центрів. Хоча для нафтових і промислових ТНК загальна глобальна ETR може не зазнати різкого зростання, правила GloBE:

- ліквідують залишковий податковий ефект від концентрації прибутку у внутрішніх «податкових гаванях» групи;
- запроваджують обов'язок сплати top-up tax у разі, якщо прибуток у певній юрисдикції оподатковується нижче 15 %;

–переносять фіскальний фокус з номінальної ставки на фактичну ефективну ставку за кожною юрисдикцією [24].

Для таких компаній, як Shell, це означає, що прибутки, акумульовані у фінансових центрах або трейдингових структурах із низьким податковим навантаженням, підлягатимуть дооподаткуванню в країні материнської компанії відповідно до Income Inclusion Rule (IIR) або, у разі її невпровадження, через Undertaxed Payments Rule (UTPR). Аналогічні наслідки очікуються для Nestlé щодо ліцензійних та маркетингових центрів, які раніше користувалися спеціальними режимами.

У результаті фінансова та холдингова функція групи має бути структурно переглянута: оптимізація через юрисдикційний арбітраж втрачає сенс, а ключовими стають економічна присутність, реальні функції та відповідність принципу “substance over form”. Таким чином, для нафтових і промислових ТНК GloBE не стільки підвищує загальне податкове навантаження, скільки усуває фрагментарні зони низького оподаткування, підвищуючи прозорість і нейтральність міжнародної податкової системи [24].

Отже, реалізація ініціативи BEPS, зокрема впровадження GloBE, є найбільшим фіскальним викликом для транснаціональних корпорацій за останні десятиліття, оскільки буде:

1. ліквідовано низькоподаткові гавані – GloBE Rules ефективно ліквідують податкову перевагу юрисдикцій із ETR нижче 15%, оскільки будь-яка «економія» буде вилучена у вигляді Top-up Tax;
2. перерозподілено фіскальний суверенітет, так як механізми IIR та UTPR призводять до перерозподілу податкових надходжень від країн, що раніше пропонували низькі ставки, до країн, де розташовані материнські компанії (IIR) або де відбувається реальна економічна діяльність (UTPR);
3. зросте податкове навантаження. Хоча GloBE є мінімальним податком, він фактично встановлює *глобальну підлогу* для ETR, що змусить ТНК платити значно більше на своїх низькооподатковуваних прибутках, підвищуючи їхню загальну ETR до або вище 15%.

2.3. Вплив BEPS на фінансові потоки та інвестиційну діяльність ТНК

Запровадження Плану дій BEPS суттєво трансформувало глобальні фінансові потоки ТНК) зокрема механізми переміщення прибутку між юрисдикціями та структуру прямих іноземних інвестицій (ПІІ). До імплементації BEPS значна частина прибутків штучно концентрувалася в так званих investment hubs – юрисдикціях із низьким або нульовим рівнем оподаткування, що не відповідали реальному розміщенню економічної діяльності.

За даними ОЕСР, впровадження BEPS призвело до підвищення середньої ефективної ставки корпоративного податку (ETR) для великих ТНК на 2–3 відсоткові пункти у країнах, які комплексно імплементували рекомендації BEPS. Це свідчить про зниження масштабів profit shifting та зменшення податкового арбітражу між юрисдикціями [43].

Одним із ключових індикаторів ефективності BEPS є зміна географічного розподілу прибутків ТНК відповідно до даних country-by-country reporting (CbCR), які публікує ОЕСР. У таблиці 2.6 наведено динаміку концентрації прибутків у низькоподаткових інвестиційних хабах у період після впровадження BEPS.

Таблиця 2.6

Зміна розподілу прибутків ТНК між інвестиційними хабами та іншими юрисдикціями (2017–2022 рр.)

Показник	2017	2022	Зміна
Частка глобальних прибутків, задекларованих в investment hubs	31,9 %	18,9 %	–13 п.п.
Прибуток на одного працівника в investment hubs, дол. США	105 000	85 000	–19 %
Прибуток на одного працівника в інших юрисдикціях, дол. США	18 000	21 000	+17 %

Джерело: складено автором за даними [29]

Дані таблиці 2.5 свідчать про істотне скорочення концентрації прибутків у податкових гаванях після впровадження BEPS. Зменшення частки прибутків, задекларованих в investment hubs, майже на 13 відсоткових пунктів

підтверджує, що вимоги щодо економічної сутності (substance) та прозорості обмежили можливості агресивного податкового планування. Одночасно спостерігається зближення показників прибутку на одного працівника між юрисдикціями, що свідчить про поступове вирівнювання зв'язку між прибутком і реальною економічною діяльністю.

Разом з тим, навіть після реалізації BEPS значна частина глобальних прибутків ТНК продовжує оподатковуватися за ефективними ставками нижче мінімального порогу у 15 %. Це підтверджують агреговані статистичні оцінки ОЕСР, наведені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

**Частка прибутків транснаціональних корпорацій, оподаткованих за
ефективною ставкою нижче 15 %**

Показник	Значення
Частка глобальних прибутків ТНК з ETR < 15 %	~37,1 %
Частка таких прибутків, розміщених у низькоподаткових юрисдикціях	Висока
Частка низькооподаткованих прибутків у юрисдикціях з номінальною ставкою >15 %	~56,8 %

Джерело: складено автором за даними [29]

Наведені дані демонструють, що проблема розмивання податкової бази не була повністю усунена в межах BEPS 1.0. Більше половини прибутків, що оподатковуються за ефективною ставкою нижче 15 %, формально знаходяться у країнах з високими номінальними податковими ставками, що свідчить про збереження можливостей для податкової оптимізації через спеціальні режими, пільги та внутрішньогрупові фінансові інструменти.

У цьому контексті BEPS створив передумови, але не завершив процес реформування міжнародного оподаткування. Саме ці структурні обмеження зумовили перехід до BEPS 2.0 та запровадження механізму глобального мінімального податку (GloBE), який має на меті остаточно нейтралізувати

стимул до переміщення прибутків у низькоподатковій юрисдикції незалежно від їх формальної податкової ставки.

РОЗДІЛ 3.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТАНДАРТІВ BEPS В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

3.1. Участь України в інклюзивній програмі BEPS та імплементація ключових стандартів

Україна, прагнучи інтеграції до світового економічного простору та гармонізації податкової системи з міжнародними стандартами, долучилася до Inclusive Framework on BEPS, що стало важливим етапом трансформації національного податкового законодавства.

У 2017 році Україна офіційно приєдналася до Інклюзивної програми BEPS, взявши на себе зобов'язання імплементувати мінімальний стандарт BEPS, який є обов'язковим для всіх учасників програми. На відміну від первинного формату BEPS (2013–2015 рр.), Inclusive Framework забезпечує рівноправну участь понад 140 країн у формуванні та реалізації глобальних податкових правил [18].

Участь України в цій ініціативі зумовлена кількома ключовими факторами:

- високою залежністю державного бюджету від податку на прибуток підприємств;
- значною роллю транснаціонального капіталу в окремих секторах економіки;
- історично поширеним використанням офшорних структур українським та іноземним бізнесом.

Еволюція імплементації Плану дій BEPS в Україні представлена у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Еволюція імплементації Плану дій BEPS в Україні [8]

Рік	Подія	Пояснення
2017	Україна приєдналася до Inclusive Framework on BEPS	Програма розширеного співробітництва з питань імплементації плану протидії практикам BEPS. Зобов'язання щодо мінімального стандарту (дії 5, 6, 13, 14).
2018	Підписання Багатосторонньої конвенції (MLI)	Підписання Україною Багатосторонньої конвенції про виконання заходів, що стосуються угод про оподаткування, з метою протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутку з-під оподаткування (від 24.11.2016).
2019	Ратифікація Багатосторонньої конвенції (MLI)	Закон України «Про ратифікацію Багатосторонньої конвенції» від 28.02.2019 р. – підґрунтя для впровадження дій 6, 7, 14 та 15, що сприяють боротьбі з податковими ухиляннями.
2020	Прийняття Закону України № 466 щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві	Закон набрав чинності, надаючи норми для впровадження дій 3, 4, 6, 7, 8–10, 13 та 14 BEPS, що дозволяє країні адаптувати податкову систему до міжнародних стандартів.
2020	Дорожня карта для BEPS	Розробка Дорожньої карти для впровадження BEPS, що включає понад 10 підзаконних нормативно-правових актів для адаптації податкової системи України.
2022	Введення правил КІК та нових критеріїв щодо капіталізації	Введення в дію правил контролю над іноземними компаніями (КІК) та нових критеріїв для тонкої капіталізації (дії 3 та 4 BEPS).
2022	Перша подача звітів CbCR	Перша подача звітів по країнам (CbCR) за 2021 рік згідно з угодою МСАА СбС (дія 13 BEPS).
2023	Запуск нової Дорожньої карти BEPS в Україні	Впровадження оновленої Дорожньої карти з імплементації Плану дій BEPS для посилення відповідності національної податкової системи міжнародним стандартам.

Найбільш релевантними для України є дії BEPS, спрямовані на обмеження маніпуляцій із трансфертним ціноутворенням, внутрішньогруповим фінансуванням та на підвищення податкової прозорості.

Actions 8–10: трансфертне ціноутворення та економічна сутність

Дії 8–10 BEPS орієнтовані на приведення результатів трансфертного ціноутворення у відповідність до реальної економічної діяльності (alignment with value creation). В українському законодавстві це знайшло відображення у:

- посиленні аналізу функцій, активів і ризиків (FAR-аналіз);
- обмеженні формального розподілу прибутку на користь компаній без економічної присутності;
- впровадженні концепції ділової мети (business purpose test).

Action 11: моніторинг BEPS

Україна почала формувати статистичну базу для оцінки масштабів BEPS, зокрема через аналіз фінансових потоків з офшорними юрисдикціями та низькоподатковими країнами, що узгоджується з рекомендаціями ОЕСР (OECD, 2015b).

Actions 12–13: прозорість та Country-by-Country Reporting

У межах Action 13 Україна запровадила трирівневу документацію з трансфертного ціноутворення: Local File; Master File; Country-by-Country Report (CbCR).

Ці інструменти суттєво розширюють можливості податкових органів щодо аналізу глобального розподілу прибутку ТНК [8].

Action 14: вирішення податкових спорів

Україна взяла зобов'язання забезпечити ефективне функціонування процедури взаємного узгодження (MAP), що є ключовим елементом зменшення подвійного оподаткування та підвищення правової визначеності для інвесторів.

Для наочності основні напрями імплементації BEPS в Україні узагальнено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Ключові інструменти імплементації BEPS в Україні

Напрямок	Зміст імплементації	Нормативна база
Контрольовані іноземні компанії (КІК)	Оподаткування нерозподіленого прибутку КІК резидентів України	Податковий кодекс України (ст. 39 ²)
Трансфертне ціноутворення	FAR-аналіз, принцип «вितягнутої руки», CbCR	ПКУ, рекомендації OECD
CRS	Автоматичний обмін фінансовою інформацією	MCAA CRS
CbCR	Обмін звітами між податковими органами	BEPS Action 13
MAP	Вирішення міжнародних податкових спорів	BEPS Action 14

Джерело: складено автором за даними [1, 20]

У результаті реформ українська податкова система наблизилася до стандартів ОЕСР, однак імплементація BEPS має переважно нормативний характер, тоді як практичне застосування залишається викликом. Зокрема, проблемними є:

- складність адміністрування КІК;
- обмежені інституційні ресурси податкових органів;
- відсутність сталої судової практики щодо BEPS-інструментів.

Водночас приєднання до Inclusive Framework створює основу для подальшої інтеграції України до глобальної податкової архітектури, зокрема в контексті впровадження Pillar Two (GloBE rules) та глобального мінімального податку.

Таким чином, участь України в Інклюзивній програмі BEPS стала системним кроком у напрямі модернізації податкового законодавства та протидії агресивному податковому плануванню. Імплементація дій BEPS Actions 8–13 та 14, запровадження правил КІК, трансфертного ціноутворення та автоматичного обміну інформацією суттєво підвищили рівень податкової прозорості. Водночас ефективність цих реформ значною мірою залежить від

якості правозастосування та подальшої адаптації української податкової системи до нових глобальних стандартів.

3.2.Вплив імплементації BEPS на діяльність транснаціональних корпорацій та інвестиційні потоки в Україні

Імплементація стандартів BEPS в Україні істотно змінила інституційне та податкове середовище функціонування транснаціональних корпорацій. Якщо до 2015 року українські підрозділи ТНК часто виконували роль операційних або фінансових центрів у межах глобальних схем оптимізації оподаткування, то після запровадження BEPS фокус податкової політики змістився у бік прозорості, економічної сутності та протидії штучному переміщенню прибутку. Це, у свою чергу, вплинуло як на внутрішні фінансові потоки ТНК, так і на інвестиційну привабливість України.

Одним із найбільш відчутних наслідків BEPS для ТНК стало обмеження використання внутрішньогрупового боргового фінансування (interest stripping). До імплементації BEPS українські компанії з іноземним капіталом активно залучали позики від афілійованих структур у низькоподаткових юрисдикціях (Кіпр, Нідерланди, Люксембург), що дозволяло мінімізувати податок на прибуток шляхом віднесення відсотків на витрати.

Після імплементації правил щодо КІК, посилення контролю трансфертного ціноутворення, запровадження тесту ділової мети та вимог економічної сутності (substance), транснаціональні корпорації були змушені переглянути свої фінансові моделі. Внаслідок цього спостерігалися такі зміни:

- скорочення частки внутрішньогрупових позик у структурі фінансування;
- зростання ролі власного капіталу як джерела фінансування;
- часткове заміщення боргового фінансування зовнішніми кредитами та іншими інструментами позикового капіталу (табл.3.2).

Таблиця 3.2

Вплив імплементації BEPS на діяльність ТНК в Україні

Напрямок впливу	До BEPS	Після BEPS
Фінансування	Перевага внутрішньогрупових позик	Зростання ролі власного капіталу
Офшорні структури	Масове використання	Обмежене, з вимогами substance
ПП	Фінансово орієнтовані	Орієнтація на реальний бізнес
Репатріація прибутку	Через відсотки та роялті	Переважно дивіденди
Податкові ризики	Відносно низькі	Вищі, але прогнозовані

Джерело: складено автором за даними [33]

За даними НБУ, після 2020 року темпи зростання процентних виплат нерезидентам сповільнилися, що свідчить про поступове зниження ролі агресивних схем interest stripping у структурі фінансування українського бізнесу [4]. Це є непрямим, але показовим індикатором скорочення використання схем interest stripping, особливо через юрисдикції з низьким або нульовим оподаткуванням процентних доходів.

Водночас офшорні та холдингові юрисдикції не зникли з корпоративних структур, але їх роль зазнала якісної трансформації. Після BEPS дедалі більшого значення набувають так звані «onshore-holding jurisdictions» — країни з розвиненою договірною мережею, відносно помірними ставками оподаткування та стабільною правовою системою (Нідерланди, Люксембург, Ірландія). Проте використання таких юрисдикцій тепер потребує наявності реальної економічної присутності (substance), включаючи персонал, управлінські функції та фактичне прийняття ключових рішень.

Запровадження правил контрольованих іноземних компаній (КІК) в Україні суттєво знизило привабливість класичних офшорів для акумулювання пасивних доходів. Прибуток іноземних компаній, що контролюються українськими резидентами, підлягає оподаткуванню в Україні незалежно від факту його розподілу, що нівелює податкові переваги використання юрисдикцій із низьким рівнем оподаткування. У результаті дедалі частіше

спостерігається репатріація корпоративних структур або їх реструктуризація з перенесенням функцій і ризиків у країни фактичної діяльності.

Крім того, посилення правил трансфертного ціноутворення та автоматичного обміну податковою інформацією (CRS, CbCR) суттєво підвищило прозорість транскордонних фінансових потоків. Податкові органи отримали можливість ідентифікувати розбіжності між заявленою функціональною роллю офшорних компаній та фактичним розподілом прибутків у групі, що підвищує ризик податкових донарахувань і штрафних санкцій.

Таким чином, після імплементації BEPS офшорні та холдингові юрисдикції поступово втрачають роль інструментів агресивного податкового планування і трансформуються у допоміжні елементи корпоративного структурування, які можуть використовуватися лише за умови економічної обґрунтованості та відповідності принципу «substance over form». Для українських компаній і підрозділів ТНК це означає перехід від податково-орієнтованих моделей до більш прозорих і комплаєнтних структур фінансування та інвестування.

Імплементація BEPS суттєво зменшила привабливість класичних офшорних структур для ТНК. Якщо раніше Кіпр та Нідерланди виконували функцію фінансових і холдингових «шлюзів», то після BEPS їх роль трансформувалася.

Основні зміни: зростання вимог до реальної присутності (персонал, офіси, функції); обмеження пільг за податковими конвенціями; посилений контроль за транзитними структурами.

Водночас ТНК не відмовилися повністю від холдингових юрисдикцій, а радше адаптували їх:

- створення регіональних штаб-квартир із реальними управлінськими функціями;
- концентрація комплаєнс-функцій та управління ризиками;

– використання юрисдикцій із помірним, але стабільним податковим режимом.

Таким чином, BEPS не ліквідував холдингові структури, але значно зменшив їхню роль як інструменту штучного переміщення прибутку.

Слід зазначити, що запровадження BEPS в Україні має подвійний ефект щодо ПІІ (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Вплив імплементації стандартів BEPS на прямі іноземні інвестиції та репатріацію прибутку в Україні

Напрямок впливу	Короткостроковий ефект	Довгостроковий ефект
Регуляторне середовище	Зростання податкового та комплаєнс-навантаження; підвищення ризиків для інвесторів, що використовували агресивне податкове планування	Формування більш прозорого та передбачуваного податкового режиму, наближеного до стандартів ОЕСР
Прямі іноземні інвестиції (ПІІ)	Тимчасове стримування фінансово-орієнтованих ПІІ та транзитних інвестицій	Зростання «якісних» ПІІ, орієнтованих на виробництво, R&D та реальну економічну присутність
Структура фінансових потоків	Скорочення прихованих каналів репатріації прибутку	Переорієнтація на легальні та прозорі канали виплат
Репатріація прибутку	Обмеження можливостей виведення прибутку через завищені відсотки, роялті та управлінські платежі	Зростання ролі дивідендних виплат як основного механізму репатріації
Фіскальний ефект для держави	Обмежений у короткостроковому періоді	Збільшення надходжень податку на прибуток підприємств та податку на репатріацію доходів (WHT)

Джерело: складено автором за даними [33]

Слід зазначити, що запровадження стандартів BEPS в Україні має подвійний вплив на динаміку прямих іноземних інвестицій. У короткостроковій перспективі посилення регуляторних вимог і податкового контролю стримувало частину інвесторів, бізнес-моделі яких були орієнтовані на фінансові потоки та агресивне податкове планування. Водночас у довгостроковому вимірі підвищення прозорості та передбачуваності податкового середовища сприяє покращенню інституційної якості інвестиційного клімату. За даними UNCTAD, країни, що послідовно

імплементують стандарти BEPS, демонструють зростання «якісних» ПП, орієнтованих на реальний сектор економіки, а не на податково мотивовані фінансові транзакції [40].

Окрім того, імплементация BEPS, поряд із позитивними ефектами, створила нові ризики для бізнесу.

Податкові донарахування

Посилення податкового контролю підвищило ризик: перекваліфікації операцій; відмови у визнанні витрат; донарахування податку на прибуток та штрафних санкцій.

Комплаєнс-витрати

ТНК змушені нести додаткові витрати на: підготовку Master File, Local File,CbCR; податкове моделювання; юридичний супровід.

Для середніх компаній ці витрати можуть становити суттєвий фінансовий тягар. Зростання кількості спорів з податковими органами є типовим наслідком BEPS-реформ. У цьому контексті особливого значення набувають процедури взаємного узгодження (MAP), передбачені Action 14 BEPS. В Україні цей інструмент поки що використовується обмежено, що знижує рівень захисту інвесторів.

Отже, імплементация стандартів BEPS суттєво трансформувала модель взаємодії ТНК з українською податковою системою. Вона зменшила можливості агресивного податкового планування, водночас підвищивши прозорість та фіскальну дисципліну. Хоча короткострокові ефекти включають зростання комплаєнс-витрат і податкових ризиків, у довгостроковій перспективі BEPS створює передумови для формування більш стабільного та інвестиційно привабливого середовища в Україні.

3.3. Проблеми імплементації BEPS в Україні та напрями вдосконалення податкової політики

Україна, як учасник Інклюзивного Форуму ОЕСР з BEPS (BEPS Inclusive Framework), взяла на себе зобов'язання імплементувати ключові положення Плану дій BEPS. Основні елементи, зокрема, правила контрольованих іноземних компаній, трирівнева документація з трансфертного ціноутворення, та обмін податковою інформацією (CRS/CbC Reporting), були інкорпоровані в Податковий кодекс України (ПКУ), переважно протягом 2020–2021 років.

Проте, впровадження цих міжнародних стандартів, що є критично важливим для протидії виведенню капіталу та інтеграції до світової податкової системи, зіткнулося з низкою значних інституційних та практичних проблем.

Інституційні та практичні проблеми імплементації BEPS в Україні

Військовий конфлікт та загальна нестабільність лише посилили первинні виклики, пов'язані з якістю законодавчого регулювання та адміністративною спроможністю податкових органів.

1.1. Складність та невідповідність КІК-правил

Правила контрольованих іноземних компаній, що є ключовою частиною пакету BEPS, покликані оподатковувати нерозподілений прибуток іноземних структур, контрольованих резидентами України.

–Правова невизначеність. Українське законодавство КІК, попри його вдосконалення, залишається надзвичайно складним для розуміння та застосування як бізнесом, так і податковими органами. Зокрема, існують труднощі з визначенням "фактичного контролю" та кваліфікацією пасивних/активних доходів, що створює широке поле для судових спорів.

–Відсутність підзаконних актів: Довгий час існувала проблема відсутності чітких методологічних рекомендацій та роз'яснень від Державної податкової служби (ДПС) щодо заповнення звітів та застосування окремих винятків, що ускладнювало процес добровільного дотримання (compliance).

1.2. Обмежені адміністративні ресурси ДПС

Ефективна імплементація BEPS, особливо в частині ТЦУ та KIK, вимагає значних адміністративних ресурсів та високої кваліфікації інспекторів.

Кадровий дефіцит та кваліфікація. В умовах війни та постійної ротації кадрів, ДПС зіткнулася з дефіцитом висококваліфікованих фахівців, здатних оперувати складними міжнародними фінансовими та податковими стандартами (наприклад, визначення справедливої ціни за методами ТЦУ, аналіз фінансової звітності іноземних компаній, знання принципів оподаткування GloBE).

Технологічна готовність. Потреба в обробці величезних обсягів даних, отриманих через автоматичний обмін інформацією (CRS, CbC), вимагає інвестицій у сучасне ІТ-забезпечення та аналітичні інструменти. Недостатність цих ресурсів обмежує спроможність ДПС проводити ефективний податковий контроль [16].

1.3. Ризики надмірного фіскального тиску

Низька якість імплементації може перетворити заходи BEPS із засобів боротьби з ухиленням від сплати податків на інструмент надмірного фіскального тиску на легальний бізнес.

Формалізм контролю ТЦУ: Замість економічного аналізу суті операцій, податковий контроль може зводитися до формальної перевірки документації ТЦУ, що призводить до необґрунтованих донарахувань.

Непередбачуваність для бізнесу: Недостатня прозорість та часті зміни у регуляторній базі створюють високий рівень правової невизначеності, що негативно впливає на інвестиційну привабливість України та змушує ТНК переглядати свої структури на користь більш передбачуваних юрисдикцій [16].

Напрями вдосконалення податкової політики

Для максимізації фіскальних переваг від BEPS та мінімізації негативного впливу на інвестиційний клімат, Україна повинна зосередитися на стратегічному вдосконаленні політики.

Гармонізація з Pillar Two (GloBE Rules)

Враховуючи глобальний тренд та необхідність збереження податкового суверенітету, Україна має активно готуватися до впровадження GloBE Rules (Pillar Two), зокрема механізму QDMTT [16].

Принцип QDMTT: Введення QDMTT дозволить Україні стягувати додатковий податок (Top-up Tax) з низькооподаткованих прибутків ТНК, отриманих на території України, до того, як це зроблять інші країни через IIR чи UTPR. Це критично важливо для збереження податкової бази, особливо в умовах низьких ставок у спеціальних економічних зонах чи ІТ-режимах [16].

Потрібно розробити дорожню карту та адаптувати ПКУ відповідно до Модельних правил GloBE, забезпечуючи при цьому, що QDMTT буде максимально простим та зрозумілим для адміністрування.

Підвищення прозорості та передбачуваності податкової політики

Стабільність та чіткість правил є ключовими для залучення інвестицій.

Публічні роз'яснення та консультації: ДПС повинна публікувати регулярні, детальні та доступні методологічні рекомендації щодо застосування складних норм (КІК, ТЦУ, нові податкові конвенції) і проводити відкриті консультації з бізнес-спільнотою перед прийняттям змін [3].

Розвиток інституту попередніх податкових рішень (APA): Спрощення та розширення застосування угод про попереднє узгодження цін (APA) у сфері ТЦУ надасть ТНК юридичну визначеність щодо оподаткування їхніх внутрішньогрупових операцій, зменшуючи ризик майбутніх спорів .

Баланс між фіскальними інтересами та інвестиційною привабливістю

Податкова політика повинна бути спрямована не лише на збір податків, а й на стимулювання економічного відновлення.

Уникнення подвійного оподаткування: Активне укладання та перегляд податкових конвенцій з урахуванням Модельних конвенцій ОЕСР/ООН (щодо BEPS) є необхідним для мінімізації ризиків подвійного оподаткування для доброчесних інвесторів.

Стимулювання реальної економічної сутності (Substance): Створити стимули (наприклад, податкові кредити чи пільгові режими) для ТНК, які розміщують в Україні не лише виробництво, але й високотехнологічні функції (R&D, IP-холдинги), що створює реальну економічну сутність. Це відповідає принципам, закладеним у BEPS.

Реформування ДПС: Інвестиції у навчання кадрів, підвищення їхньої компетентності у сфері міжнародного оподаткування та унезалежнення податкових перевірок від суб'єктивного чи політичного тиску є фундаментальною умовою для успіху [40].

Таким чином, імплементація BEPS в Україні, хоча й досягла значних успіхів на законодавчому рівні, на практиці зіткнулася з гострими проблемами, пов'язаними з адміністративною спроможністю, правовою невизначеністю та ризиками фіскального тиску. Подальша стратегія вдосконалення податкової політики має фокусуватися на проактивній гармонізації з GloBE Rules (QDMTT) для захисту податкової бази та побудові довіри між державою та бізнесом через прозорість, передбачуваність та розвиток інструментів попереднього узгодження (APA). Тільки такий збалансований підхід дозволить Україні використати міжнародну податкову реформу для зміцнення фіскальної стійкості та підвищення своєї міжнародної конкурентоспроможності.

ВИСНОВКИ

Розглянувши теоретичні та методичні основи явища BEPS, його сутність, причини виникнення, основні механізми, а також сучасні міжнародні підходи до мінімізації цього явища в діяльності транснаціональних корпорацій можна зробити такі узагальнення:

1. Явище BEPS є результатом асиметрії податкових систем різних держав, недосконалості міжнародних правил оподаткування та зростаючої мобільності капіталу. ТНК, користуючись глобалізацією фінансових потоків, створюють складні корпоративні структури, що дозволяють переміщувати прибутки у країни з нижчим рівнем оподаткування, не порушуючи при цьому формально чинного законодавства.

Таким чином, BEPS є не лише економічним, а й інституційним явищем, що підриває фіскальну стабільність держав, зменшує справедливість податкових систем і створює нерівні умови конкуренції між великими міжнародними корпораціями та місцевими підприємствами.

2. Досліджено, що основними інструментами агресивного податкового планування є: трансфертне ціноутворення; використання “податкових гаваней” і офшорних юрисдикцій для акумуляції доходів за нульовими ставками; внутрішньогрупові позики та механізми «тонкої капіталізації»; маніпуляції з нематеріальними активами (патенти, торгові марки, роялті); зловживання угодами про уникнення подвійного оподаткування та гібридні схеми.

Такі механізми дозволяють корпораціям зменшувати ефективну ставку оподаткування іноді до 2–5%, що значно нижче середньої світової ставки у 23–25%. За оцінками OECD, щорічні втрати держав через BEPS сягають від 100 до 240 млрд доларів США, або близько 4–10% глобальних доходів від корпоративного податку.

3. Для подолання наслідків BEPS ОЕСР у співпраці з країнами G20 розробила План дій із 15 кроків, який визначив глобальні напрями протидії ухиленню від оподаткування.

Серед ключових напрямів: посилення правил щодо трансфертного ціноутворення; боротьба зі зловживаннями податковими угодами; запровадження правил звітності за країнами (CbC Reporting); обмеження вирахувань відсоткових платежів; протидія шкідливим податковим практикам; забезпечення прозорості та автоматичного обміну податковою інформацією.

Ініціатива BEPS створила підґрунтя для міжнародної гармонізації податкової політики та започаткувала нову епоху у співпраці між податковими адміністраціями держав.

4. Одним із найважливіших результатів податкової реформи останніх років стало впровадження BEPS 2.0, що включає два ключові напрямки:

- Pillar One – перерозподіл прав на оподаткування між країнами відповідно до місця створення економічної вартості;
- Pillar Two – запровадження глобальної мінімальної ставки корпоративного податку на рівні 15%.

Ці механізми спрямовані на усунення мотивації до переміщення прибутків у низькоподаткові юрисдикції та забезпечення справедливішого розподілу податкових доходів.

Теоретико-методичний аналіз BEPS свідчить, що сучасна податкова політика має базуватися не лише на фіскальних інтересах, але й на принципах глобальної економічної рівноваги, прозорості та доброчесності.

Для країн із трансформаційною економікою, зокрема України, важливо не лише імплементувати стандарти ОЕСР, а й адаптувати їх до національних реалій, враховуючи структуру економіки, рівень цифровізації та можливості податкового адміністрування.

5. До впровадження BEPS транснаціональні корпорації широко застосовували агресивне податкове планування, використовуючи механізми:

- Interest stripping – внутрішньогрупові позики для зменшення податкових зобов'язань у високоподаткових юрисдикціях;
- IP-холдинги та схеми Double Irish with a Dutch Sandwich – переміщення нематеріальних активів у низькоподаткові юрисдикції;

– Використання податкових гаваней та спеціальних режимів для оптимізації ефективної ставки податку ($ETR < 10\%$).

6. Структура міжнародних фінансових потоків українських компаній до впровадження BEPS демонструє домінування Кіпру як кредитора та Нідерландів як інвестора у капітал. Це свідчить, що податкова привабливість та регуляторні умови були визначальними факторами для розміщення капіталу ТНК, а не розмір економіки країни.

7. Впровадження BEPS (Actions 1–14) та GloBE Rules (Pillar Two) радикально змінило фіскальну модель ТНК: економічний стимул переміщувати прибуток до низькоподаткових юрисдикцій значно знизився; зросла середня ефективна ставка податку (ETR) для великих ТНК; фокус корпорацій змістився з мінімізації ставок податку на забезпечення економічної сутності (substance) та прозорості діяльності.

Технологічні корпорації відчувають найбільш значний фіскальний ефект від GloBE через високий рівень мобільних нематеріальних активів. Нафтові, промислові та споживчі ТНК відчувають менше впливу на загальну ETR, проте GloBE усуває залишкові податкові переваги внутрішніх «податкових гаваней».

9. Фінансові потоки ТНК після BEPS демонструють: скорочення концентрації прибутку в investment hubs на ~13 п.п.; зближення показників прибутку на одного працівника між юрисдикціями; збереження частини прибутку, що оподатковується за $ETR < 15\%$, що створює передумови для запровадження BEPS 2.0 та глобального мінімального податку.

10. Загалом, BEPS підвищив прозорість глобального податкового середовища, зменшив масштаби агресивного податкового планування та створив умови для більш справедливому перерозподілу податкових надходжень між країнами.

11. Імплементація стандартів BEPS в Україні є ключовим елементом модернізації національної податкової системи та інтеграції у глобальну податкову архітектуру. Участь України в Inclusive Framework on BEPS та запровадження ключових інструментів (правила КІК, трансфертне

ціноутворення, автоматичний обмін інформацією CRS/CbCR, MAP) забезпечили базові механізми протидії агресивному податковому плануванню і підвищили прозорість фінансових потоків транснаціональних корпорацій.

12.Імплементація дій BEPS (Actions 8–13 та 14) спричинила значні зміни у фінансових моделях українських підрозділів ТНК: скоротила використання внутрішньогрупових позик і схем interest stripping; підвищила роль власного капіталу та легальних джерел фінансування; стимулювала трансформацію офшорних та холдингових структур у «onshore-holding jurisdictions» із реальною присутністю та економічною сутністю (substance); змінила канали репатріації прибутку, зменшивши роль відсотків та роялті і збільшивши роль дивідендних виплат.

13.Запровадження BEPS в Україні вплинуло на інвестиційну привабливість держави: у короткостроковій перспективі спостерігалось зростання комплаєнс-витрат і податкових ризиків, що частково стримувало агресивні фінансово-орієнтовані ПП; у довгостроковій перспективі підвищення прозорості та передбачуваності податкового середовища сприяє залученню «якісних» ПП, орієнтованих на виробництво, R&D та реальну економічну присутність в Україні.

14.Основні проблеми практичної імплементації BEPS в Україні включають: складність правил КІК та трансфертного ціноутворення; обмежені адміністративні ресурси податкових органів для аналізу та контролю міжнародних фінансових потоків; ризики надмірного фіскального тиску через формалізоване адміністрування без врахування економічної суті операцій; недостатню правову визначеність, що знижує прогнозованість податкового середовища для ТНК.

15.Напрями вдосконалення податкової політики України у контексті BEPS включають: гармонізацію національного законодавства з Pillar Two (GloBE rules) та впровадження QDMTT для захисту податкової бази; підвищення прозорості та передбачуваності податкових норм через регулярні роз'яснення, консультації та розвиток інструментів попереднього узгодження (APA);

створення балансу між фіскальними інтересами та інвестиційною привабливістю шляхом стимулювання реальної економічної присутності ТНК та модернізації інституцій податкового контролю.

Реалізація зазначених заходів дозволить Україні не лише мінімізувати негативні наслідки агресивного податкового планування, але й підвищити ефективність адміністрування корпоративного податку, забезпечити стабільність бюджетних надходжень та інтегрувати країну у світову економічну систему на засадах прозорості, передбачуваності та відповідності міжнародним стандартам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ВРУ. Проблемні питання імплементації BEPS в Україні. Аналітичні матеріали Комітету ВРУ з питань фінансів, податкової та митної політики. URL: <https://komfinbank.rada.gov.ua/print/75016.html>
2. Державна податкова служба України. *Трансфертне ціноутворення: звіти та аналітичні матеріали*. Київ, 2023. URL: <https://tax.gov.ua>
3. Міністерство фінансів України. *Імплементація Плану дій BEPS в Україні*. Київ, 2022. URL: <https://mof.gov.ua>
4. Національний банк України. Платіжний баланс та міжнародна інвестиційна позиція України (2017–2022). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо контрольованих іноземних компаній : Закон України від 17.12.2020 № 1117-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1117-20>
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення адміністрування податків : Закон України від 16.01.2020 № 466-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20> Avi-Yonah, Taxation of the Digital Economy: Challenges and Solutions. Tax Law Review, vol. 75, no. 1, 2021.
7. Черкашин В. Глобальний податок. Чому для України це натяк на необхідність податкових змін. *Аналітичний огляд*. 2023. URL : <https://www.ukr.net/news/details/economics/88114853.html>.
8. Лоскоріх Г., Перчі О. Глобальні податкові ініціативи BEPS 2.0 та їх імплементація в Україні: вплив на податкову і бюджетну системи. *Ефективна економіка*. 2025. № 7. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.7.74>
9. Crivelli, E., De Mooij, R., & Keen, M. (2015). Base Erosion, Profit Shifting and Developing Countries. *IMF Working Paper, WP/15/118*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
10. Devereux M., Vella J. *Are We Heading towards a Corporate Tax System Fit for the 21st Century?* Oxford University Centre for Business Taxation, 2018. URL:

<https://www.sbs.ox.ac.uk/sites/default/files/2019-01/are-we-heading-towards-corporate-tax-system.pdf>

11. European Commission. *Aggressive Tax Planning Indicators*. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2018. 54 p.

12. European Commission. Proposal for a Council Directive laying down rules relating to the corporate taxation of a significant digital presence, 2018.

13. European Commission. *State Aid SA.38373 (2014/C) – Ireland – Alleged aid to Apple*.-Brussels, 2018. URL: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases1/201836/204172_2078298_286_2.pdf

14. Garcia-Bernardo J., Janský P. *Profit Shifting of Multinational Corporations Worldwide*. ICTD Working Paper, 2019. URL: <https://www.ictd.ac/publication/profit-shifting-multinational-corporations-worldwide/>

15. IMF. *Corporate Taxation in the Global Economy*. 2019

16. KPMG Ukraine . *Pillar Two: Why Ukraine needs to consider Qualified Domestic Minimum Top-up Tax (QDMTT)*. Аналітичний огляд. 2023

17. Ministry of Finance of Ukraine (2022). *Strategy for Reforming the Tax System*. (Офіційні матеріали Мінфіну щодо стратегічних напрямків).

18. OECD. *Addressing Base Erosion and Profit Shifting (Action 11 Final Report)*. Paris: OECD Publishing. 2015a

19. OECD. *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*. 2017

20. OECD. *Peer Review of the Implementation of the BEPS Minimum Standards: Ukraine*. Paris: OECD Publishing. 2020

21. OECD. *Addressing Base Erosion and Profit Shifting*. – Paris: OECD Publishing, 2013. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/addressing-base-erosion-and-profit-shifting-9789264192744-en.htm>

22. OECD. *Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy – BEPS Action 1 Final Report*. Paris: OECD Publishing, 2015. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/>

23. OECD. Base Erosion and Profit Shifting (BEPS) – OECD. *Офіційний вебсайт ОЕСР*. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/base-erosion-and-profit-shifting-beps>.
24. OECD. GloBE Rules. *Офіційний вебсайт ОЕСР*. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/globed-rules.htm>
25. OECD. *Inclusive Framework on BEPS: Progress Report 2022*. Paris : OECD Publishing, 2022. 98 p.
26. OECD. *Model Rules for Domestic Legislation on Global Anti-Base Erosion (GloBE)*. Paris : OECD Publishing, 2021. 76 p.
27. OECD. *Mutual Agreement Procedure Statistics 2022*. Paris : OECD Publishing, 2023. 64 p.
28. OECD. *Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy – Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two)*. Paris : OECD Publishing, 2021. 236 p.
29. OECD. *Corporate Tax Statistics: Fourth Edition*. – Paris: OECD Publishing, 2023. URL: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/corporate-tax-statistics-database.htm>
30. OECD. *OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project: Final Reports*. – Paris: OECD Publishing, 2015. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions.htm>
31. OECD. *Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy – Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two)*. – Paris: OECD Publishing, 2021. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/pillar-two-model-rules.htm>
32. PwC. *Global Minimum Tax (Pillar Two) Tracker & Impact Analysis*. 2023/ URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/pillar-two-readiness/country-tracker.html>
33. PwC. *Global Tax Policy and Administration: BEPS 2.0 and Pillar Two*. – PwC Insights, 2023. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/publications/beps-2-0.html>
34. PwC. *OECD Pillar One and Pillar Two: Policy and Implementation Challenges. Global Tax Policy Report*, 2023. URL : https://www.pwc.ch/en/publications/2023/Global%20implementation%20of%20Pillar%20Two_EN.pdf

35. PwC. Worldwide Tax Summaries Online. *Офіційний вебсайт PwC*. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/>
36. Reuters. *Google to pay more tax globally under OECD deal, filing shows*. 2021
37. Reuters. *Apple faces higher global tax bills after BEPS reforms*. 2021. URL: <https://www.reuters.com>
38. Reuters. *Big Tech faces higher tax bills under global minimum tax rules*. – Reuters, 2021. URL: <https://www.reuters.com/world/global-tax-reform-big-tech-2021-10-08/>
39. Tørsløv, T. R., Wier, L. S., & Zucman, G. (2018). *The Missing Profits of Nations. National Bureau of Economic Research Working Paper, No. 24701*
40. UNCTAD (2018). *Estimating the fiscal effects of base erosion and profit shifting: data availability and analytical issues. Transnational Corporations, Vol. 25, No. 2*. New York and Geneva: United Nations.
41. UNCTAD (2021). *Investment Policy Framework for Sustainable Development*.
42. United Nations. *Practical Manual on Transfer Pricing for Developing Countries*. New York : United Nations, 2021. 890 p.
43. World Bank. *Global Investment Competitiveness Report 2020–2021*. Washington, DC : World Bank Group, 2021. 156 p. URL : <https://www.miga.org/resources>

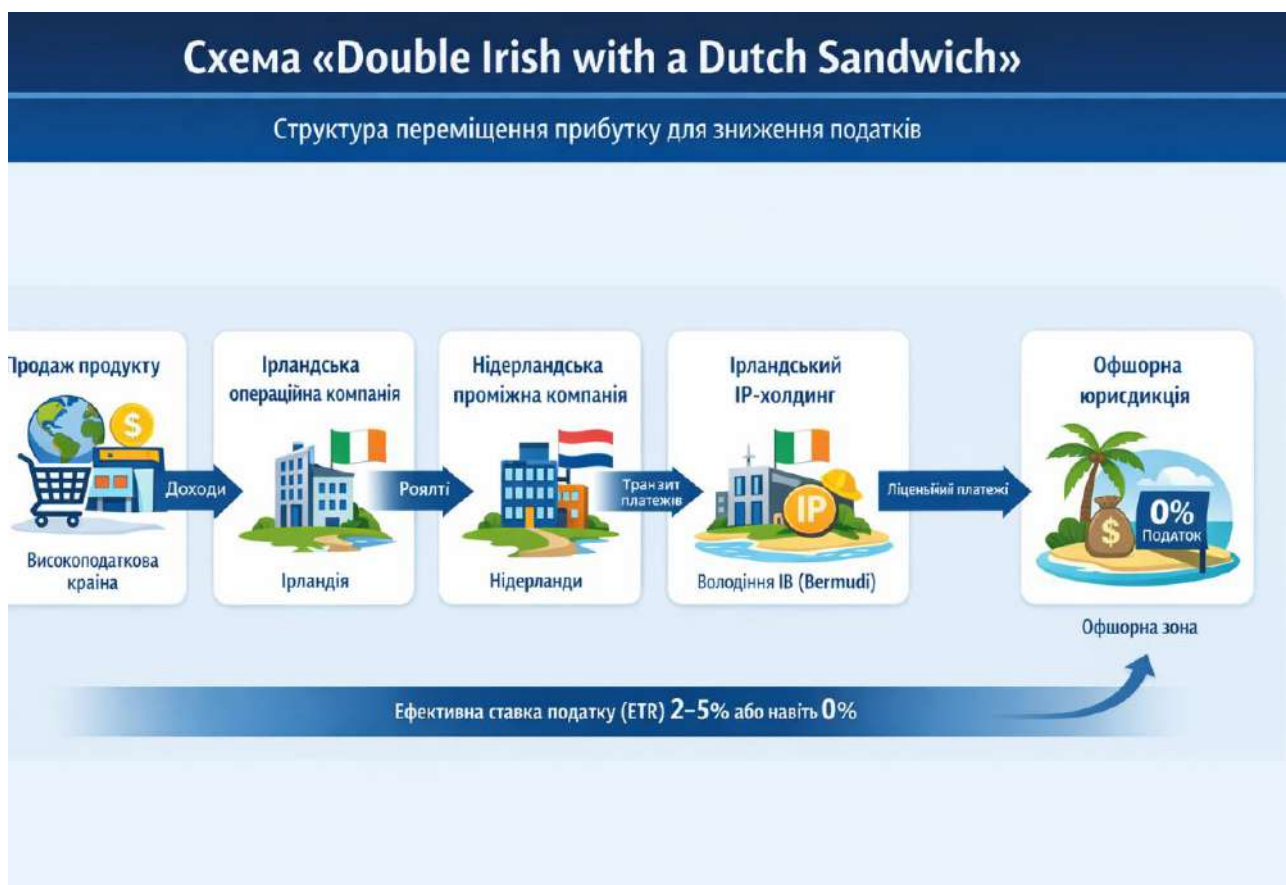

Рис. Структура переміщення прибутку для зниження податків

Джерело: складено автором за даними [12, 10, 33].

Оцінка втрат від BEPS у розрізі джерел

Джерело оцінки	Рік даних	Сума втрат (млрд USD)	Примітка
OECD (Action 11)	2015	100–240	Консервативна оцінка
Crivelli et al.	2013	647	Довгострокові втрати
Tørsløv, Wier, Zucman	2015	230	Аналіз глобальної бази